

Motion till riksdagen 2025/26:4107

av Samuel Gonzalez Westling m.fl. (V)

med anledning av prop. 2025/26:217 Ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår proposition 2025/26:217 Ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar.

Regeringens förslag

Regeringen föreslår i sin proposition att ett nytt gradindelad brott införs i brottsbalken, med beteckningen *missbruk av offentlig ställning*. Genom förslaget straffbeläggs att vid utövandet av offentlig tjänst, offentligt uppdrag eller annan offentlig verksamhet, uppsåtligen i strid med lag eller annan författning vidta eller underlåta att vidta en åtgärd för att få en otillbörlig förmån eller för att någon annan ska få en sådan förmån eller för att otillbörligt missgynna någon annan. Om brottet är grovt ska det dömas för grovt missbruk av offentlig ställning. Straffet för missbruk av offentlig ställning föreslås vara böter eller fängelse i högst två år samt för grovt brott, fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sex år. För att lagstiftningen bättre ska återspegla brottslighetens allvar föreslår regeringen dessutom att minimistraftet för grovt tjänstefel ska skärpas till fängelse i ett år och sex månader. De särskilda reglerna om åtal mot riksdagsledamöter och statsråd (bl.a. i 4 kap. 12 § och 13 kap. 3 § regeringsformen) kommer fortsatt att gälla. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2026.

Vänsterpartiets ställningstagande

Före 1976 fanns ett särskilt ämbetsansvar för offentliga tjänstemän. Många fel i tjänsten var kriminaliserade och ansvar kunde utkrävas även vid mindre försummelser. Det var alltså lättare än i dag att väcka åtal mot en tjänsteman för fel i myndighetsutövning.

Reformen 1976 syftade bl.a. till att likställa offentligt anställda med andra arbetstagare och tydligare skilja mellan politiskt ansvar och tjänstemannaansvar. Ämbetsansvaret avskaffades och ersattes med den nuvarande, mer begränsade bestämmelsen

om tjänstefel i brottsbalken. I dag ligger större fokus också på arbetsrättsliga och disciplinära åtgärder.

Dagens bestämmelse om tjänstefel gäller offentligt anställda och vissa andra som utövar myndighet (20 kap. 1 § BrB). För ansvar krävs att någon uppsåtligt eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning åsidosätter vad som gäller för uppgiften och att felet inte är ringa. Straffet är böter eller fängelse i högst två år, och vid grovt tjänstefel, fängelse i sex månader till sex år. Ledamöter i statliga eller kommunala beslutande församlingar kan inte dömas för tjänstefel för politiska beslut, men kan dömas om de fattar beslut i samband med myndighetsutövning, t.ex. i en nämnd. Däremot gäller det inte politiker i fullmäktige eller riksdagen eftersom dessa inte är myndigheter. För offentligt anställda i Sverige, särskilt statligt anställda som omfattas av lagen om offentlig anställning (LOA), finns dessutom ett system med specifika disciplinåtgärder vid tjänsteförseelser. Disciplinåtgärderna tillämpas när en arbetstagare uppsåtligt eller av oaktsamhet åsidosatt sina skyldigheter i anställningen och frågorna prövas av en myndighets personalansvarsnämnd.

Regeringen föreslår nu en utökning av det straffrättsliga tjänstemannaansvaret som innebär att brottet inte begränsas till åtgärder vid myndighetsutövning och att även förtroendevalda ska omfattas.

Flera arbetstagarorganisationer, bl.a. Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Sveriges akademikers centralorganisation (Saco), anser att det befintliga regelverket för ansvarsutkrävande fungerar väl och att det därmed saknas behov av att skärpa det straffrättsliga ansvaret. Saco anser att det för att bekämpa korruption snarare behövs bättre kontrollmekanismer hos myndigheterna, liksom mer förebyggande arbete med utbildningsinsatser. Flera remissinstanser, som Arbetsgivarverket, Region Värmland, Sveriges Kommuner och Regioner, Södertälje kommun, TCO och Upphandlingsmyndigheten, påpekar att ett utvidgat straffansvar kan skapa oro bland anställda och rädsla för att delta i handläggning eller fatta beslut samt att det kan leda till rekryteringsproblem. Lidingö kommun, LO och Huddinge kommun framhåller bl.a. att ett utvidgat straffansvar kan leda till minskad effektivitet och handlingskraft. LO anser att det finns en risk att förslaget blir kontraproduktivt om arbetstagare i högre utsträckning än i dag kommer att dölja misstag i stället för att åtgärda dem.

Vänsterpartiet håller med regeringen om vikten av att bekämpa korruption och maktmissbruk i den offentliga förvaltningen. Vi välkomnar därför ökade kontroller och en ökad transparens för att upptäcka felaktigheter och brottslighet i samband med t.ex. upphandlingar och utförsäljning av gemensam egendom.

Vi anser dock att det är grundläggande att ansvariga chefer och politiker tar sitt ansvar för att strukturerna och personalförsörjningen på myndigheterna är välfungerande och bra för att i så stor utsträckning som möjligt undvika att fel begås. Ett system där tjänstemän riskerar att göra fel på grund av en ohållbar arbetssituation och sen också straffas rättsligt för det blir dock orimligt. En offentlig förvaltning som har tillräckligt med resurser för att göra ett bra jobb är ofta det bästa skyddet mot felaktigheter. Det kräver en ekonomisk politik där den gemensamma välfärden inte ständigt skärs ned.

Att förtroendevalda föreslås omfattas av det nya brottet riskerar att få konsekvenser som inte går att förutse på ett tillräckligt tydligt sätt. Det skulle t.ex. kunna leda till att

politiker kan straffas för politiska beslut som anmäls därför att de uppfattas som dåliga.¹ Vi anser att dagens möjligheter att döma förtroendevalda för tjänstefel som begåtts vid myndighetsutövning samt laglighetsprövning av kommunala och regionala beslut vid förvaltningsrätten är tillräckliga. Vidare har alla politiska partier interna mekanismer för att hantera förtroendevalda som missköter sitt uppdrag.

Sammanfattningsvis bör riksdagen avslå regeringens proposition 2025/26:217 Ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar. Detta bör riksdagen besluta.

Samuel Gonzalez Westling (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Håkan Svenneling (V)

Tony Haddou (V)

Gudrun Nordborg (V)

Jessica Wetterling (V)

¹ Till exempel beslutade kommunstyrelsen i Staffanstorps kommun i mars 2022 om ett omedelbart stopp mot att ta emot kvotflyktingar. Beslutet kan enligt Lunds tingsrätt inte medföra ansvar för tjänstefel då det inte bedöms vara myndighetsutövning mot enskild. Lunds tingsrätt Mål: B 6146-23.